

Тема: Основні характеристики контролю якості освіти і навчання у ЗВО

План.

1. Цілі та основні характеристики контролю якості освіти і навчання.
2. Об'єкт і предмет контролю якості освіти.

Якість навчання є інтегральною характеристикою освітнього процесу та його результату, що визначає міру їхньої відповідності вимогам суспільства та особи, тобто ступеня досягнення цілей навчання, що полягає в оволодінні студентами змістом навчання, досягненні ними заданого (нормативного) рівня підготовки (навченості). Якість навчання визначається факторами, що обумовлюють його соціальну ефективність: змістом навчання, що включає вищі досягнення духовної культури й досвіду відповідної сфері діяльності; високою компетентністю педагогів; новітніми педагогічними технологіями і відповідним матеріально-технічним оснащенням тощо. Якість навчання залежить безпосередньо від низки факторів, що, у свою чергу, залежать від деяких факторів другого рівня і так далі. Проведемо декомпозицію першого рівня і виявимо структуру первинних факторів, що впливають на якість навчання. Основними факторами, що безпосередньо визначають якість навчання, є: характеристики навчально-виховного процесу, характеристики контингенту студентів і професорсько-викладацького складу, як суб'єктів процесу навчання, а також характеристики навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення навчального процесу й інфраструктури навчального закладу.

Опосередковано, через навчально-виховний процес, на якість навчання впливають наступні фактори: якісний склад (характеристики) професорсько-викладацького складу, рівень навчально-методичного забезпечення та стан навчально-матеріальної бази. Якість навчально-виховного процесу в свою чергу визначається рядом істотних властивостей цього процесу, які визначають його результативність. Істотними властивостями (факторами другого рівня) навчально-виховного процесу є: планування та організація

навчального процесу, якість проведення різних видів занять, використання ефективних технологій і методів навчання та ін. Характеристиками (властивостями) професорсько-викладацького складу є: його кваліфікація (наукові ступені та вчені звання), рівень спеціальної, наукової та методичної підготовки, наукова та методична активність, періодичність підвищення кваліфікації, організація роботи та ін. Характеристиками контингенту студентів є: рівень підготовки абітурієнтів, обумовлений якістю профорієнтаційної роботи з абітурієнтами, ефективністю системи цільової підготовки абітурієнтів та роботи приймальної комісії, рівнем сформованості мотивації студентів до активної, планомірної навчальної роботи й організації цієї роботи. Навчально-методичне забезпечення – це наявність якісних навчальних планів та програм навчальних дисциплін та практик, навчальних посібників та методичних розробок для студентів і викладачів, навчально-програмного забезпечення навчальних засобів, зокрема комп'ютерної техніки, дидактичних матеріалів тощо. Навчально-матеріальна база – це аудиторії та їхнє устаткування, лабораторії та лабораторні стенди, навчальні майстерні та їхнє устаткування, комп'ютерна і телекомунікаційна техніка, вимірювальні прилади, технічні засоби навчання та ін. Інфраструктура ЗВО – це навчальні корпуси та гуртожитки, бібліотека та читальні зали, їдальня та буфети, культурно-спортивні центри, бази відпочинку, поліклініка та ін. Навчальний процес є складною системою, що самоорганізується. Узагальненою характеристикою функціонування навчально-виховного процесу є якість навчання. Самоорганізація та саморегуляція навчально-виховного процесу не може здійснюватись без надійного зворотного зв'язку, який реалізується за допомогою контролю навчального процесу та результатів навчання. Управління якістю навчання – це цілеспрямовані дії, які здійснюються при проведенні навчального процесу з метою забезпечення та підтримки необхідного рівня його якості.

Керуючі дії спрямовані на фактори, які впливають на якість навчання. З урахуванням багатфакторної залежності якості навчання та багаторівневості

їхніх зв'язків комплексна система управління якістю навчання являє собою ієрархічну сукупність контролюючих та керуючих органів й об'єктів керування, взаємодіючих за допомогою матеріальнотехнічних й інформаційних засобів при управлінні якістю навчання. Основне завдання контролю навчального процесу – одержання інформації про його властивості та результати з метою ефективного управління процесом та його оптимізації, досягнення високої якості навчання студентів. Таким чином, основна функція контролю навчального процесу – діагностико-коригуюча. Крім того, завданнями контролю можуть бути: – семестрова атестація студентів, тобто визначення ступеня засвоєння ними змісту навчання з метою переведення на наступний цикл навчання; – випускна атестація студентів, тобто встановлення фактичної відповідності рівня підготовки випускника вимогам СВО з метою вирішення питання про присвоєння йому відповідного ступеня і видання державного документа про вищу освіту; – акредитація освітньої програми, тобто оцінка ефективності навчально-виховного процесу з підготовки фахівців конкретної спеціальності з метою одержання права видавати випускникам державні дипломи про вищу освіту; – оцінювання ефективності функціонування ЗВО, з метою підтвердження або зміни його статусу (національного/дослідницького). В усіх вище перелічених випадках реалізується контролююча функція. Іншими завданнями контролю можуть бути: – визначення успішності навчання студентів з метою планування наступних етапів навчального процесу; – виявлення прогалин у навчанні окремих студентів з метою оптимізації процесу індивідуального навчання та мотивації студентів. При вирішенні перелічених вище завдань реалізується діагностико-коригуюча функція. При контролі навчального процесу крім контролюючої та діагностико-коригуючої функцій може виконуватися й інші функції: навчальна, мотиваційно-стимулююча, організуюча та виховна тощо. Навчальна функція контролю полягає в активізації роботи студентів по засвоєнню навчального матеріалу, заохоченні повторення та систематизації навчального матеріалу, поглибленого вивчення й удосконалення рівня

підготовки. Ця функція сприяє самоконтролю, активізує діяльність кожного студента, забезпечує закріплення погано засвоєного матеріалу. Виховна функція передбачає формування вольових, моральних та інших позитивних якостей особистості: уміння відповідально та зосереджено працювати, використовувати прийоми самоконтролю, активність й акуратність та ін. Сам факт наявності системи контролю дисциплінує, організує та направляє діяльність студентів. Але досягається це не стільки через побоювання одержати незадовільну оцінку, скільки завдяки систематичної роботи з виявлення сильних та слабких сторін у розвитку особистості студента, виявлення прогалин у знаннях та їхньої найшвидшої ліквідації.

Головна роль при цьому приділяється формуванню у студентів творчого відношення до занять, їхнього активного прагнення вчитися у потужну силу, розвивати свої здатності. Показниками такого відношення є число бажаючих виступити на семінарських заняттях й брати участь у різних суспільних заходах, кількість відмінників навчання, участь в обговоренні життєвих проблем та ін. На екзаменах повинна виховуватись, в першу чергу, чесність (відповідь без підказок, шпаргалок), справедливо й об'єктивно виставлені оцінки також виховують студентів. Організуюча функція забезпечує систематичність та планомірність навчальної роботи студентів, активізує їхню самостійну роботу. Організуюча функція починає діяти задовго до підсумкового контролю із самого початку навчання, коли викладач дає установки та висуває вимоги, які будуть поставлені при тому або іншому виді контролю. У вигляді засобів, які реалізують цю функцію, варто підготувати систему питань згідно з програмним матеріалом, організувати систему консультацій тощо. Мотиваційно-стимулююча функція підвищує прагнення студентів поліпшити свої результати навчання, оцінку з дисципліни, сприяє розвитку змагальності у навчанні. Залежно від поставлених цілей обирається об'єкт і предмет контролю. Об'єктами контролю у ЗВО можуть бути його структурні підрозділи (факультети, кафедри), студенти, окремі викладачі. Об'єкт контролю доцільно розглядати одночасно з позицій виконуваних ним

функцій та з погляду факторів, які впливають на якість реалізації цих функцій. Визначення предмету (спрямованості) контролю, видів діяльності об'єкту та його функцій, являє собою досить актуальну проблему. Предметом контролю можуть бути різні фактори, які впливають на якість навчання (див. рис. 10.1):

- знання, уміння та компетентності студентів як результат навчання;
- навчальний процес, його істотні властивості;
- методичне забезпечення навчального процесу;
- матеріально-технічне забезпечення навчального процесу;
- кадрове забезпечення навчального процесу;
- якісний склад студентів та ін.

Подальша декомпозиція зазначених предметів контролю вимагає їхнього розгляду як системи певних взаємозалежних компонентів і факторів. Так, при перевірці якості підготовки студентів за фахом необхідно визначити ступінь відповідності випускників вимогам освітньої програми, їхнього вміння вирішувати професійні завдання, виконувати функціональні обов'язки, які властиві первинним посадам. При контролі навчального процесу перевіряється його планування й організація, якість проведення різних видів занять та ін. Таким чином, фактори, які перевіряються, і будуть складати конкретний предмет контролю, а критерії їхнього аналізу та оцінювання обумовлюють форми та методи, тобто саму процедуру контролю.